

Lietuvos gamtos fondas įgyvendina jau trečiąją Europos Komisijos LIFE programos finansuojamą projektą, skirtą retoms ir nykstančioms rūšims bei buveinėms išsaugoti, taip pat jų būklei pagerinti. Šį sykį metėme iššūkį tradicinėms gamtos saugos sampratoms, jog gamtinės vertybės turi būti puoselėjamos tik saugomose teritorijose. Pritarus Europos Komisijai projektas vykdomas už saugomų teritorijų Natura 2000 ribų sukuriant ekologinį tinklą Pietų Lietuvoje.

EKOLOGINIS TINKLAS REIKALINGAS, NES:

dauguma gyvūnų migruoja tarp vietovių. Šių kelionių tikslas įvairus: geresnės buveinės, maisto ar partnerio paieška, jauniklių sklaida siekiant išvengti kraujomaišos ir pan. Tačiau atstumai tarp Natura 2000 teritorijų, kuriose saugomi baliniai vėžliai, yra pernelyg dideli ir sunkiai įveikiami. Pavyzdžiui, per dieną balinis vėžlys vidutiniškai nurėplioja tik kelis šimtus metrų, jam būtina drėgmė, saugios poilsio vietos. Tad jei Kučiuliškės herpetologinį drausti-

Ką tik išsiritęs vėžliukas

Žydrūno Sinkevičiaus nuotr.

nį nuo artimiausios saugomos teritorijos – Stročiūnų kaimo apylinkių – skiria 7 km, abejotina, ar gyvūnas sugebės saugiai jį įveikti. Šiame kelyje pasitaiso žvyrkelių, kuriais intensyviai rieda smėlių vežantys sunkvežimiai, gyvenviečių, ariamų laukų.

PROJEKTO TIKSLAS

Užtikrinti palankią balinių vėžlių apsaugos būklę ir išsaugoti nykstančius retuosius varliagyvius kartu pakeliant regiono vertę.

PROJEKTO UŽDAVINIAI IR NUMATOMI REZULTATAI

- **Buveinių atkūrimas** – tinkamų vandens telkinių kasimas (120 naujų kūdrų), sausumos buveinės (sutvarkyta 40 šlaitų, tinkamų balinio vėžlio kiaušiniams dėti) ir vandens buveinės (atnaujinta 50 augmenija užaugusių ir uždumblėjusių vandens telkinių) tvarkymas bei gamtą tausojančio žemės ūkio stiprinimas (2 ūkiai aprūpinti šlaitais ir vandens telkinių pakrantes nugančiais galvijais).
- **Populiacijų apsauga** – tinkamose vietose esančios balinio vėžlio lizdavietės apsaugotos nuo plėšrūnų, iš netinkamose vietose esančių lizdavičių surinkti kiaušiniai ir užauginti vėžliukai, vėžlių populiacijos apsaugotos nuo išnykimo paleidžiant 120 užaugintų vėžliukų. Vietinės medvarlės, nendrinės ir žaliosios rupūžių populiacijos bus sustiprintos užauginant 3000 jauniklių.
- **Bandomojo ekologinio tinklo Pietų Lietuvoje išvystymas.** Sukurtas ekologinis tin-

klas, kurį galima pritaikyti kitose Lietuvos teritorijose bei kaimyninėse valstybėse. Tam bus paruošti veiksnių planai, nustatytos 5 naujos 5-10 ha dydžio Natura 2000 teritorijos, sutvarkyta 20 šlapžemių nuo 0,5 iki 2 ha dydžio ir sutvarkyti 30 nelegalių smėlio karjerų. Bus paruošta ekologinio tinklo įsteigimo metodika ir tvarkymo nuostatai.

- **Žmonių gamtosauginis švietimas** bus pasiektas sudarant ir išleidžiant mokomąją medžiagą, organizuojant viešus renginius, leidžiant straipsnius vietiniuose ir valstybiniuose laikraščiuose, projekto pristatymu ir medžiagos talpinimu internete, įkuriant gamtos taką ir rengiant seminarus su projektu susijusiems asmenims.
- **Naujų žinių įgijimas ir ekspertų dalinimas** ekologinių tinklų, tikslinių rūšių apsaugos ir geriausiomis gamtosauginio žemės ūkio ugdymo strategijomis bei praktine patirtimi. Šis uždavinys bus įgyvendintas susitikimuose, seminaruose ir mokomosiose išvykose, projekto komandai susitinkant su tarptautiniais ekspertais. Įgytos patirties skleidimas bus įgyvendintas išleidžiant įvairius leidinius (gerosios praktikos vadovą, rūšių apsaugos planus) bei mokslinius straipsnius.

Nerijaus Zablockio nuotr.

Gluosniais apaugusios Juodabalės balos

Projekto įgyvendinimo laikotarpis:
2010 - 2014 metai.

Projekto vertė: 766 000 eurų.

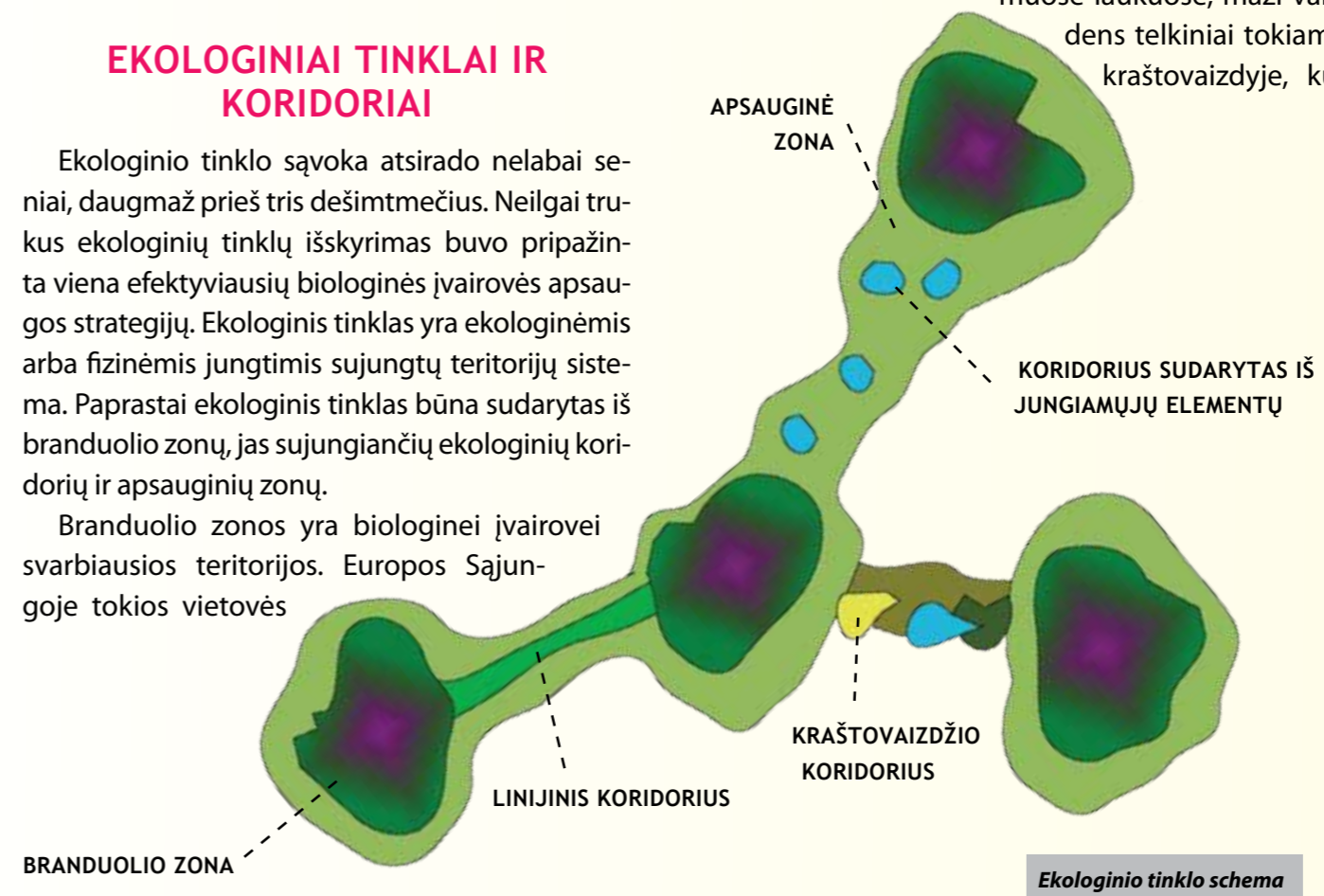
Projektas dalinai finansuojamas Europos Sąjungos aplinkos finansinio instrumento „LIFE+“ ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bendrojo finansavimo specialiosios programos lėšomis. Dalį finansavimo skiria Lietuvos gamtos fondas ir projekto partneriai.

EKOLOGINIAI TINKLAI IR KORIDORIAI

Ekologinio tinklo sąvoka atsirado nelabai seniai, daugmaž prieš tris dešimtmečius. Neilgai trukus ekologinių tinklų išskyrimas buvo pripažinta viena efektyviausių biologinės įvairovės apsaugos strategijų. Ekologinis tinklas yra ekologinėmis arba fizinėmis jungtimis sujungtų teritorijų sistema. Paprastai ekologinis tinklas būna sudarytas iš branduolio zonų, jas sujungiančių ekologinių koridorių ir apsauginių zonų.

Branduolio zonos yra biologinei įvairovei svarbiausios teritorijos. Europos Sąjungoje tokios vietovės

skelbiamos Natura 2000 teritorijomis. Jos sudaro europinį ekologinį tinklą, į kurį yra įtrauktos buveinių ir paukščių apsaugai svarbios teritorijos. Deja, daugumai rūšių atstumai tarp šių teritorijų yra pernelyg dideli, kad jos galėtų nukeliauti nuo vienos saugomos teritorijos iki kitos. Užtikrinant šį erdvinį ryšį, lemiamas vaidmuo tenka ekologiniams koridoriams. Koridoriai gali būti įvairios struktūros, pavyzdžiui, tuneliai, padedantys gyvūnams kirsti kelią, gyvatvorės intensyviai dirbamuose laukuose, maži vandens telkiniai tokia kraštovaizdyje, ku-

Ekologinio tinklo schema

riame jų trūksta, ar tarpžemyniniai keliai migruojantiems paukščiams. Koridoriai gali būti linijiniai, tokie kaip upė ar gyvatvorė, arba sudaryti iš jungiamųjų elementų, kuriuose migruojantys gyvūnai gali susirasti prieglobstį ir maisto. Koks tas koridorius konkrečiai turi būti priklauso nuo gyvūnų ar augalų rūšių, kurioms jis kuriamas, ekologinių poreikių.

ROPLIUS IR VARLIAGYVIUS REIKIA SAUGOTI

Ironiška, jog milijonus metų gyvenusiems baliniams vėžliams ir kai kurioms varliagyvių rūšims – skiauterėtiesiems tritonams, raudonpilvėms kūmutėms – vos per keletą dešimtmečių buvo taip pakenkta, jog šios rūšys atsidūrė ties išnykimo riba. Taigi, būtina jų apsauga, nes senieji ropLIAI ir varliagyviai – tai ne tik neatskiriama biologinės įvairovės dalis, bet ir neįkainojamas gamtos paveldas. Tik mes esame atsakingi už šių gyvūnų išsaugojimą būsimoms žmonių kartoms.

Nerijaus Zablockio nuotr.

Iškirtus ir išrovus krūmus susiformavo vandens telkiniai, kuriuose jau pirmaisiais metais po atkūrimo buvo aptikta balinių vėžlių ir raudonpilvių kūmučių

Projektą koordinuoja
Lietuvos gamtos fondas,

bendradarbiaudamas su asocijuotais partneriais:

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija,

Dzūkijos nacionaliniu parku,

Veisiejų ir Metelių regioniniais parkais,

Lietuvos zoologijos sodu

bei tarptautine konsultacine kompanija

„AmphiConsult“.

Kontaktai:

Projekto vadovas Nerijus Zableckis

Lietuvos gamtos fondas

Algirdo 22-3, Vilnius LT-03218

Nerijus.z@glis.lt

Dalia.b@glis.lt

www.glis.lt/ekotinklas

Žemės savininkus kviečiame bendradarbiauti atkuriant buveines. Jeigu turite žemės ūkio paskirties žemės - pievų ar šlapžemių - maloniai prašome kreiptis nurodytais kontaktais.

Apie pastebėtus gyvūnus (ant kelio, pakelėse sudėtus kiaušinius) nedelsiant informuokite vietinę saugomos teritorijos administraciją arba Lietuvos gamtos fondą nurodytais kontaktais. ši informacija padės nustatyti tikrąjį vėžlių paplitimą. Jokiu būdu neimkite gyvūno, negabenkite jo į kitą vietovę.

EKOLOGINIS TINKLAS PADĖS IŠSAUGOTI ŠIAS RŪŠIS:

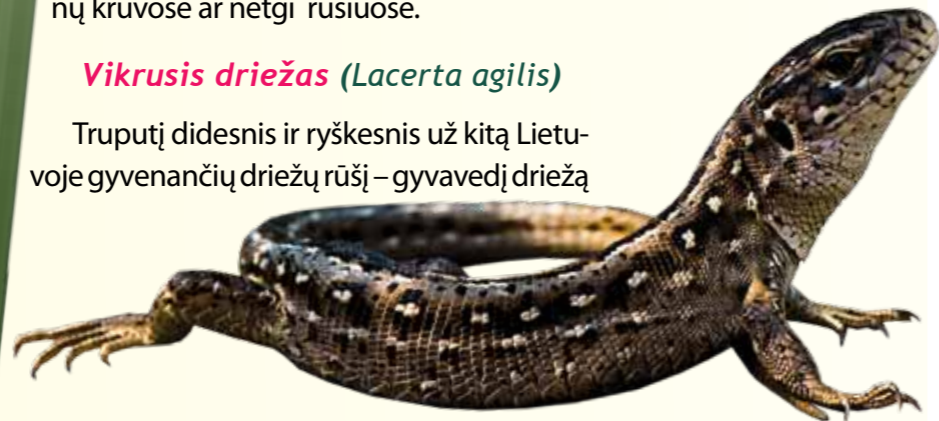
Europinė medvarlė (*Hyla arborea*)

Medvarlė – rečiau sia varlė Lietuvoje. Viena iš mažiausių varlių Europoje, užauga ne didesnė negu 3-5 cm ilgio. Pirštų galuose yra lipnūs diskai, todėl šios varlytės gali laiptoti vertikaliu paviršiumi. Dažniausiai medvarlės būna ryškiai žalios spalvos, tačiau jų spalva gali kisti iki pilkos priklausomai nuo oro sąlygų ir kitų veiksnių, kurie nėra iki galo iširti. Medvarlės veisiasi vandens telkiniuose, apaugusiuose augmenija ir turinčiuose pakankamai seklių zonų. Dalis vandens telkinio paviršiaus turi būti įšildoma saulės. Suaugusios medvarlės ne veisimosi periodu dažniausiai laipioja po augmeniją aplink vandens telkinį. Jos žiemoja urveliuose, išpuvusiųose medžiuose, akmenų krūvose ar netgi rūsiuose.

Vikrusis driežas (*Lacerta agilis*)

Truputį didesnis ir ryškesnis už kitą Lietuvoje gyvenančių driežų rūšį – gyvavedį driežą

Dalios Bastytės nuotr.

Aurelijaus Bendžinsko nuotr.

Vikrusis driežas

(*Lacerta vivipara*). Vikrusis driežas yra rudas, išmargintas išilginėmis juostomis. Patinai poravimosi sezono metu (balandį – gegužę) spalvą keičia į ryškiai žalią, ruda lieka tik linija išilgai nugaros. Vikriojo driežo ilgis (su uodega) gali būti daugiau nei 20 cm. Šie driežiukai gali išgyventi iki 12 metų. Tai vienintelis Lietuvoje gyvenantis driežas, kuris deda kiaušinius.

Paprastoji česnakė (*Pelobates fuscus*)

Česnakės oda lygi, su marmuriniu raštu. Jos vyzdžiai vertikaliūs kaip katės, o ant užpakalinių kojų yra mentelės, skirtos įsirausti į dirvą. Česnakės aktyvios tik naktimis, dieną jos tūno užsiklusios į dirvą, iškilus pavojui, net ir naktį gali labai greitai giliai įsirausti į žemę. Pavasarį, tuoktuvų metu, patinai būna po vandeniu, jų balsai panašūs į švelnų ir tylų tuksenimą, kurį retai nugirsta ne žinovo ausis. Lengva pastebėti jų buožgalvius, kurie užauga didžiausi iš visų Lietuvoje gyvenančių varliagyvių – net iki 17 cm – ir plaukioja atviro vandens plotuose. Suaugusios česnakės pasiekia vos tik 6 – 8 cm ilgi.

Paprastoji česnakė rausiasi į smėlį

Balinis vėžlys kepinasi saulėje

Balinis vėžlys (*Emys orbicularis*)

Pietietiškos gyvūnijos atstovas Lietuvoje. Balinis vėžlys mūsų krašte likęs kaip ankstesnių ir šiltesnių laikų reliktas, šiais laikais Lietuva yra ant siaurinės rūšies paplitimo ribos. Prieš kelis dešimtmečius vėžliai buvo aptinkami visoje Lietuvos teritorijoje, šiuo metu – tik mažiausiai melioracijos pažiestoje pietinėje Lietuvos dalyje. Dzūkai šiuos įdomius gyvūnus vadina „geležinėmis varlėmis“.

Balinis vėžlys gali užaugti iki 30 cm ilgio. Tačiau užaugti tokio dydžio jiems prireikia nemažai laiko. Šie vėžliai yra ilgaamžiai – jie gali sulaukti net 100 metų. Baliniai vėžliai išliko tik žmogaus veiklos nepaliestuose arba pusiau natūraliuose kraštovaizdžiuose, kuriuose gausu pelkių ir kitokių stovinčio vandens telkinių. Be to, šalia tinkamų vandens telkinių turi būti ir smėlėtas, saulės įšildomas, augalija neapžėlęs šlaitas, kuriame vėžliai galėtų užrausti savo kiaušinius.

Žalioji rupūžė (*Bufo viridis*)

Jos nugara išmarginta žaliomis dėmėmis. Veisiasi sekliuose vandens telkiniuose. Yra aktyvios naktį, kai medžioja bestuburius reta augmenija apaugusiose vietovėse. Dieną praleidžia urveliuose. Juose arba medžių išvartose, akmenų krūvose, rūsiuose žaliosios rupūžės ir žiemoja. Iš Lietuvos retųjų varliagyvių ji geriausiai prisitaikiusi gyventi netoli žmonių – kartais šios rupūžės gausiai

Žalioji rupūžė dažnai gyvena netoli sodybų

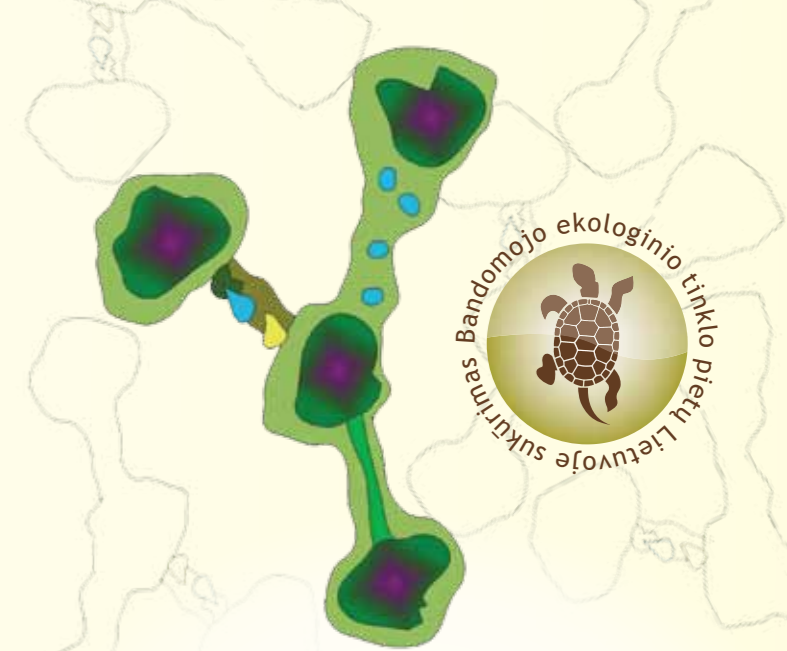
Šarvuotoji skėtė (*Leucorrhinia pectoralis*)

Didžiausias *Leucorrhinia* genties laumžirgis, užauga iki 4 cm ilgio. Nuo kitų rūšių galima atskirti pagal geltoną dėmę ant nugaros. Veisiasi nedeliuose, greitai išylančiuose vandens telkiniuose, fragmentiškai apaugusiuose viksvomis ir švendrais. Lervinė stadija tokiuose vandens telkiniuose vystosi du metus. Lervos aktyvios dieną, todėl plėšrūnams jas lengva pastebėti. Vandens telkiniuose, kuriuose yra žuvų, šie laumžirgiai neišgyvena.

Šarvuotoji skėtė

aptinkamos kūdrose, soduose, daržuose, pastebimos netgi šiltnamiuose. Vis dėl to, kaip ir kitos retųjų varliagyvių rūšys, žaliosios rupūžės nyksta dėl tinkamų buveinių sunykimo ir suskaidymo.

EKOLOGINIS TINKLAS

baliniams vėžliams ir kitoms saugomoms rūšims

LIFE+ Gamta projektas - Bandomojo ekologinio tinklo pietų Lietuvoje sukūrimas LIFE09NAT/LT/00581